

מכון מניטו

כי עציון - פרשת בהר 2#

הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנג', ואיתי קולין

כִּי יִמּוֹךְ אֶחִיד וּמָכַר מֵאַחֲזָתוֹ וּבָא גִּאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וְגִאֲלָה אֶת מִמְכָּר אֶחָיו (ויקרא כה, כה)

"מַחֲמַת דּוֹחֵק עֲנִי"

כִּי יִמּוֹךְ אֶחִיד וּמָכַר – מִלְמַד שָׁאִין אָדָם רֶשָׁאִי לְמָכַר שְׂדֵהוּ אֶלָּא מַחֲמַת דּוֹחֵק עֲנִי.¹

ואכן, ארץ ישראל שייכת לקב"ה, והוא נותן אותה לישראל ירושת עולם. לכן, ככלל, אסור למסור אותה לאחרים, במיוחד לא לאויבי ישראל!

משום כך, התורה דאגה לאפשרות של פדיון נחלתו של אדם מישראל שנאלץ למכור אותה מחמת עוני, על ידי "גואל", שהוא בן משפחתו הקרוב ביותר, ויש לו היכולת והאמצעים לכך, ובכך יוכל לגאול את המוכר מאובדן זה.

העובדה שהתורה משתמשת במילה "גאולה" כדי לציין את שחרור אדמת ארץ ישראל שאבדה באונס הביאה את המפרשים לראות בפרשה זו, פרשת גאולת הנחלות, רמז על דרכי ה' בשחרור ארץ ישראל בעת הגאולה של עם ישראל, בקץ שעבוד הגלויות.

הרב חיים בן-עטר, "אור החיים"

הרב חיים בן-עטר,² מגדולי חכמי מרוקו, בן דורו של הבעל שם טוב (שאיתו היה לו קשר מיסטי), הופך בצורה מדהימה את היוצרות של היגיון ההשוואה הזאת, וכך לשונו:

(הדברים שמופיעים בסוגריים מרובעים הם הסברים של העורך והמתרגם)

כִּי יִמּוֹךְ אֶחִיד וּמָכַר מֵאַחֲזָתוֹ:³ פרשה זו תרמוז [ל]ענין גדול ו[יש בה] הַעֲרָה ליושבי תבל.

כִּי יִמּוֹךְ אֶחִיד, על דרך אומרו: **בַּעֲצָלְתִּים יִמּוֹךְ הַמֶּקֶרֶה**⁴ [כשאדם מתעצל לתקן את התקרה, היא נוטה להתמוטט], ואמרו ז"ל⁵

¹ "מנין שאין אדם רשאי למכור את שדהו ולהניח באפודתו, וליקח [לקנות] לו בהמה, וליקח לו כלים, וליקח לו בית, אלא אם כן העני? תלמוד לומר: "כי ימוך...ומכר". הא אינו מוכר אלא אם כן העני". (ספרא ה, א)

² נולד בהתנ"י-1696 בעיר סלא במרוקו, נפטר בירושלים בהתק"ג-1743.

³ הרב חיים בן עטר דורש את הפסוק כרומז לגלות ולגאולה, ולאחריות של בני האדם במצבים האלה. "אחיד" הוא הקב"ה שמוך, נעשה עני, כביכול, ונאלץ למכור את נחלתו, ארץ ישראל, מקום השכינה. וְגִאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו הוא עם ישראל, במיוחד הצדיקים שבהם, שצריכים לבוא ולגאול את נחלתו, ולענות לקריאת ה' לשוב אל מקום השכינה. אך הם מתעצלים לעשות זאת ובכך גורמים לסילוק השפע האלוהי.

וכך מסביר הרב אשכנזי את המשך העניין בפסוק הבא, פסוק כו (מובא בספר "שערי דמעה", חלק 1, עמ' 234): **"וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל"** - זהו שוב הקב"ה, ומדובר על מצב שבו גם הצדיקים אינם קוראים לעם ישראל לשוב לארצו. גם אז אל לנו לחשוב כי אבדה תקוותו אלא **וְהִשְׁגִּיהָ יָדוֹ** (שם) - בכל מקרה תבוא הגאולה אלא שהגאולה תבוא דרך תלאות וייסורים.

(ה.ע.)

⁴ קהלת י, יח.

"עשיתם לאותו שנאמר בו **הַמֶּקֶרֶה** בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו" [הקב"ה] - מִן עֲנִי ודל. כלומר: החלשתם, כביכול, את הקב"ה", כי כשהתחננונים מְטִין [כשבני האדם סרים] מדרך הטוב, מסתלקים ההשפעות [העליונות] ומתמספן [נעשה מספן] עמוד הקדושה, כי העיקר תלוי בהתחננונים.⁸

ואמר **וּמָכַר מֵאַחֲזָתוֹ** ירצה [מתכוון] על הַמְשָׁכָן, מְשָׁכָן הַעֲדָת, אשר הוא אחוזתו יתברך, שבו הַשְׁכָּה שכינתו, ובעונותינו נמכר הבית ביד האומות, וכמאמרם ז"ל⁹ בפירוש פסוק **מִזְמוֹר לְאַסָּף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתָךְ** וגו'.¹⁰

והודיע הכתוב כי גאולתו היא ביד הצדיק אשר יהיה קרוב לה', על דרך אומרו **בְּקָרְבִי אֶקְדָּשׁ**,¹¹ הוא יגאל **מִמְכָּר אֶחָיו**, כי האדון ב"ה יקרא לצדיקים "אָח", כביכול, דכתיב **לְמַעַן אָחִי וְרַעִי**.¹²

והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם, ויאמר להם: "הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שלחן אביכם? ומה יַעֲרֵב לכם החיים בעולם זולת הַמְכָּרָה העליונה [הקרבה אל ה'] אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם, הוא אלהי עולם ב"ה לעד?", וימאס בעיני תאוות הנדמים [התאוות הדמיוניות] ויעִרְם בחשק הרוחני גם נרגש לבעל נפש כל חי [וגם יתעוררו הנפשות הַזְכוֹת] עד אשר יטיבו מעשיהם, ובזה יגאל ה' ממכרו.

ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ, גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב.¹³

"עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הַדִּין כָּל אַדוֹנֵי הָאָרֶץ וְכָל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל"

הטרגדיה הגדולה של דורנו איננה כל כך ש"אדוני הארץ" - ההנהגה הפוליטית - משתדלים לנתק את עמנו מארצו, אלא ש"גדולי ישראל" הידועים כרבנים וכרבנים ראשיים עושים זאת בשם תיאולוגיה אנטי-ציונית כוזבת.

⁵ תענית ז, ב.

⁶ בפסוק בקהלת, "הַמֶּקֶרֶה" פירושו: התקרה. אך חז"ל דורשים את המילה על פי הפסוק בתהלים "הַמֶּקֶרֶה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו" ששם הַמֶּקֶרֶה הוא הקב"ה. שני הפירושים קשורים עניינית כי התקרה רומזת לעולמות העליונים, להשגחה העליונה של הקב"ה. (ה.ע.)

⁷ תהלים קד, ג. מצודת דוד: **"הַמֶּקֶרֶה"** עשה תקרת עליונותו במים והם המים העליונים אשר מעל השמים שהם כתקרה לעלייה.

⁸ הרב אשכנזי היה רגיל לתמצת את הרעיון הכללי הזה, שהעולמות העליונים תלויים בנעשה בעולמות התחתונים, באמצעות הנאמר במסכת אבות "דע מה למעלה ממך" שהוא היה קורא כך: "דע, מה למעלה - ממך".

⁹ מדרש תהלים ע"ט.

¹⁰ תהלים עט, א.

¹¹ ויקרא י, ג.

¹² תהלים קכב, ח.

¹³ פירוש אור החיים על התורה, ויקרא כה, כה.